



# УХВАЛА

## КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про об'єднання конституційних проваджень у справах за конституційним поданням Верховного Суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152 Конституції України, частини другої статті 4, частин першої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України, частини другої статті 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“ і за конституційним зверненням громадянина Савчука Миколи Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень статті 8, частини першої статті 58, частини другої статті 152, пункту 1 розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України, частин третьої, четвертої статті 5 Кримінального кодексу України, статті 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“ в одне конституційне провадження у справі і форму її розгляду

м. К и ї в  
12 жовтня 2010 року  
№ 50-уп/2010

Справи № 1-48/2010  
№ 1-49/2010

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,  
Бауліна Юрія Васильовича — доповідача,  
Бринцева Василя Дмитровича,  
Вдовіченка Сергія Леонідовича,  
Винокурова Сергія Маркіяновича,  
Гультая Михайла Мирославовича,  
Запорожця Михайла Петровича,  
Кампа Володимира Михайловича,  
Колоса Михайла Івановича,  
Лилака Дмитра Дмитровича,  
Маркуш Марії Андріївни,  
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,

Сергейчука Олега Анатолійовича,  
 Стецюка Петра Богдановича,  
 Стрижака Андрія Андрійовича,  
 Ткачука Павла Миколайовича,  
 Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні питання про об'єднання конституційних проваджень у справах за конституційним поданням Верховного Суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152 Конституції України, частини другої статті 4, частин першої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року (Офіційний вісник України, 2001 р., № 11, ст. 920) (далі – Кодекс 2001 року), частини другої статті 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“ від 16 жовтня 1996 року № 422/96-ВР (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 49, ст. 272) із наступними змінами стосовно дії в часі приписів кримінального закону, змінених у результаті ухвалення Конституційним Судом України рішення про неконституційність положень кримінального закону, які передбачають найбільш суворий вид кримінального покарання, та дії в часі положень про заміну смертної кари довічним позбавленням волі на підставі Закону України „Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України“ від 22 лютого 2000 року № 1483-III (Урядовий кур'єр, 2000 р., 4 квітня) (далі – Закон № 1483) і за конституційним зверненням громадянина Савчука Миколи Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень статті 8, частини першої статті 58, частини другої статті 152, пункту 1 розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України, частин третьої, четвертої статті 5 Кодексу 2001 року, статті 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“ в одне конституційне провадження у справі і форму її розгляду.

Заслухавши суддю-доповідача Бауліна Ю.В. та дослідивши матеріали справ, Конституційний Суд України

#### **у с т а н о в и в:**

1. Суб'єкт права на конституційне подання – Верховний Суд України – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152 Конституції України, частини другої статті 4,

частин першої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кодексу 2001 року та частини другої статті 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“ із наступними змінами стосовно дії в часі приписів кримінального закону, змінених у результаті ухвалення Конституційним Судом України рішення про неконституційність положень кримінального закону, які передбачають найбільш суворий вид кримінального покарання, та дії в часі положень про заміну смертної кари довічним позбавленням волі на підставі Закону № 1483.

Практичну необхідність в офіційній інтерпретації, роз'ясненні Конституційним Судом України вказаних положень Верховний Суд України обґрунтовує надходженням численних клопотань осіб, засуджених до довічного позбавлення волі за злочини, вчинені ними в період до 5 квітня 2000 року, тобто до набрання чинності Законом № 1483, на підставі якого покарання у виді смертної кари було замінено їм судами іншим покаранням у виді довічного позбавлення волі. Автори цих клопотань вказують, що Рішення Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 у справі про смертну кару має розглядатися як новий кримінальний закон, що повинен мати зворотну дію в часі та поширюватися на осіб, які вчинили злочин до 29 грудня 1999 року та в період з 29 грудня 1999 року по 4 квітня 2000 року включно, а Кримінальний кодекс України від 28 грудня 1960 року в редакції Закону № 1483 (далі – Кодекс 1960 року) не повинен мати зворотної дії в часі.

Із зазначеного питання склалася неоднакова судова практика. В одних судових рішеннях висловлюється позиція, що рішення Конституційного Суду України є рівнозначним способом пом'якшення кримінального покарання поряд із відповідною зміною положень кримінальних законів України Верховною Радою України. Тому особам, які вчинили злочини до 5 квітня 2000 року, судами може бути максимально призначене покарання, яке було передбачене Кодексом 1960 року на час вчинення відповідних злочинів, а саме у виді позбавлення волі на строк у 15 років. Покарання у виді довічного позбавлення волі їм не може бути призначене.

Інші судові рішення з питання можливості призначення відповідній категорії злочинців покарання у виді довічного позбавлення волі ґрунтуються на протилежній позиції виходячи з такого. Із положень статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, пункту 1 розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України, статті 5 Кодексу 2001 року, а також правової позиції Конституційного Суду України, викладеної в абзаці другому пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 19 квітня 2000 року № 6-рп/2000 у справі про зворотну дію кримінального закону у часі, впливає неможливість скасування чи пом'якшення кримінальної відповідальності іншим органом, ніж Верховною Радою України.

Отже, пом'якшення кримінальної відповідальності певної категорії осіб здійснене лише Законом № 1483, а не Рішенням Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99. На цій підставі суди повноважні призначати покарання у виді довічного позбавлення волі особам, які вчинили відповідні злочини в період до 5 квітня 2000 року.

Суб'єкт права на конституційне подання просить Конституційний Суд України роз'яснити положення частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152 Конституції України, частини другої статті 4, частин першої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кодексу 2001 року та частини другої статті 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“ в таких аспектах:

– яке максимальне покарання може бути призначене особам, що вчинили злочини, передбачені статтями (пунктами статей) Особливої частини Кодексу 1960 року, санкції яких до прийняття Рішення Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 передбачали смертну кару, але справи щодо них у першій інстанції розглядалися після 4 квітня 2000 року, тобто після набрання чинності Законом № 1483, яким введено новий вид покарання – довічне позбавлення волі;

– чи допускають зазначені положення заміну покарання засудженим до смертної кари на довічне позбавлення волі за вироками судів, що набрали законної сили і не були виконані на момент прийняття Рішення Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 до набуття чинності Законом № 1483, яким введено новий вид покарання – довічне позбавлення волі;

– чи виконало Рішення Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 функцію кримінального закону щодо зміни відповідних положень Кодексу 1960 року;

– чи можна в такому разі вважати, що Закон № 1483 передбачив повторну (після прийняття Рішення Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99) зміну положень Кодексу 1960 року, які стосуються смертної кари. Якщо так, то як розуміти його зміст – як такий, що пом'якшує, чи такий, що посилює кримінальну відповідальність.

Третя колегія суддів Конституційного Суду України на засіданні 19 липня 2010 року призначила суддею-доповідачем у справі за цим конституційним поданням суддю Бауліна Юрія Васильовича, а Ухвалою від 22 вересня 2010 року відкрила конституційне провадження у цій справі.

2. Суб'єкт права на конституційне звернення – громадянин Савчук М.М. – звернувся до Конституційного Суду України

з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статті 8, частини першої статті 58, частини другої статті 152, пункту 1 розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України, частин третьої, четвертої статті 5 Кодексу 2001 року, статті 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“ щодо дії в часі у зв'язку з прийняттям Конституції України від 28 червня 1996 року, статей 24, 93 Кодексу 1960 року, якими визначалася смертна кара як вид покарання, а також Закону № 1483 стосовно заміни смертної кари довічним позбавленням волі.

На переконання автора клопотання, в контексті офіційного тлумачення зазначених положень Конституції та законів України треба вирішити такі питання:

– „чи є Конституція України Основним Законом України, який домінує над будь-яким нормативно-правовим актом та законом України“;

– „чи є потреба в інтерпретації та застосуванні Закону України № 1483 від 22 лютого 2000 року, якщо до його видання діяли положення пункту 1 розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України“;

– „чи є „Перехідні положення“ Конституції України визначальним нормативно-правовим актом, законом, який регулює правовідносини при застосуванні законів, що були прийняті до набуття 28 червня 1996 року чинності Конституцією України, і чи потребує він додаткових законів для його виконання“;

– „чи можна вважати законним призначене покарання на підставі статті 24 Кодексу 1960 року, яка до скоєння злочину вже суперечила Конституції України і відповідно до пункту 1 розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України була нечинною, що за суттю визначає застосування положень Закону України № 1483 від 22 лютого 2000 року“.

Аргументуючи викладене, Савчук М.М. посилається на статтю 8, пункт 1 розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України та наголошує, що положення Кодексу 1960 року в частині визначення ними виняткової міри покарання – смертної кари суперечать Конституції України та з моменту її прийняття (28 червня 1996 року) є нечинними без додаткової законодавчої регламентації і не можуть застосовуватися судами при призначенні покарання.

Як стверджує суб'єкт права на конституційне звернення, з моменту ухвалення Конституційним Судом України Рішення від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 у справі про смертну кару положення статті 24 Загальної частини та санкцій статей Особливої частини Кодексу 1960 року, які передбачають смертну кару як вид

покарання, є неконституційними та втрачають чинність (частина друга статті 152 Конституції України, частина друга статті 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“). У зв'язку з цим та заміною Законом № 1483 смертної кари новим видом покарання – довічним позбавленням волі – Савчук М.М. вважає, що в період від ухвалення Рішення № 11-рп/99 (29 грудня 1999 року) до набрання чинності Законом № 1483 (29 березня 2000 року) Кодекс 1960 року за особливо тяжкі злочини (за які раніше ним передбачалася смертна кара) визначав максимальну міру покарання – 15 років позбавлення волі.

Враховуючи наведене, автор клопотання не погоджується з рішеннями судових органів щодо призначення йому смертної кари як виду покарання та подальшої заміни цього покарання довічним позбавленням волі і вважає, що єдиною можливою мірою покарання стосовно нього відповідно до Кодексу 1960 року є 15 років позбавлення волі, оскільки він вчинив особливо тяжкий злочин до набрання чинності Законом № 1483. На думку суб'єкта права на конституційне звернення, судовий орган, призначаючи смертну кару, діяв усупереч Конституції України (статті 8, пункту 1 розділу XV „Перехідні положення“), а Верховний Суд України, замінюючи смертну кару довічним позбавленням волі на підставі Закону № 1483, фактично надав зворотної дії в часі положенням зазначеного закону, що погіршило правове становище Савчука М.М. та не відповідає частинам третій, четвертій статті 5 Кодексу 2001 року.

Посилаючись на судові рішення (зокрема, практику Верховного Суду України), суб'єкт права на конституційне звернення наголошує, що за аналогічних обставин іншим особам, які до набрання чинності Законом № 1483 вчинили злочини, за які Кодексом 1960 року передбачалася смертна кара, суди призначали покарання – 15 років позбавлення волі. Савчук М.М. стверджує, що це зумовлює неоднозначну практику судових органів з окресленого питання та обґрунтовує необхідність в офіційному тлумаченні наведених у конституційному зверненні положень Конституції та законів України.

Крім того, автор клопотання акцентує на зверненні Верховного Суду України до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо аналогічного питання та просить розглянути його конституційне звернення з цим конституційним поданням в одному провадженні.

Перша колегія суддів Конституційного Суду України на засіданні 22 липня 2010 року призначила суддею-доповідачем у справі за цим конституційним зверненням суддю Бринцева Василя

Дмитровича, а Ухвалою від 1 жовтня 2010 року відкрила конституційне провадження у цій справі та запропонувала розглянути її у формі письмового слухання.

3. Конституційне подання Верховного Суду України та конституційне звернення громадянина Савчука М.М. стосуються того самого питання, тому конституційні провадження у цих справах доцільно об'єднати в одне конституційне провадження у справі.

4. Конституційний Суд України вважає за доцільне провести розгляд справи на пленарному засіданні Конституційного Суду України у формі письмового слухання.

Керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 58 Закону України „Про Конституційний Суд України“, § 14, § 22 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

#### **у х в а л и в:**

1. Об'єднати конституційні провадження у справах за конституційним поданням Верховного Суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152 Конституції України, частини другої статті 4, частин першої, четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року, частини другої статті 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“ від 16 жовтня 1996 року № 422/96-ВР із наступними змінами і за конституційним зверненням громадянина Савчука Миколи Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень статті 8, частини першої статті 58, частини другої статті 152, пункту 1 розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України, частин третьої, четвертої статті 5 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року, статті 73 Закону України „Про Конституційний Суд України“ в одне конституційне провадження у справі.

2. Провести розгляд справи на пленарному засіданні Конституційного Суду України у формі письмового слухання.

3. Затвердити суддею-доповідачем у справі суддю Конституційного Суду України Бауліна Юрія Васильовича.

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ**